

XVII. SZERVETLEN KÉMIA (Középszint)

XVII. 1–3. FELELETVÁLASZTÁSOS TESZTEK

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0		C	A	D	C	D	C	D	A	C
1	B	D	B	C	A	D	D	D	D	E
2	D	C	C	C	A	A	A	D	D	C
3	B	C	C	B	D	D				

XVII. 4. TÁBLÁZATKIEGÉSZÍTÉS

Nemfémes elemek összehasonlítása

	Nitrogén	Kén	Klór
Szín, szag, halmazállapot (101 kPa, 25 °C)	36. színtelen, szagtalan gáz	37. sárga (csaknem szagtalan) szilárd anyag	38. sárgászöld, szúrós szagú gáz
Vízben való oldhatóság (esetleges reakció vízzel)	39. rossz	40. rossz	41. oldódik, reakcióba lép: HOCl és HCl keletkezik
Reakciója oxigénnel (egyenlet, körülmények)	42. $N_2 + O_2 = 2 NO$ (nagyon magas hőmérsékleten vagy kat. hatására)	43. $S + O_2 = SO_2$ meggyújtható	
Reakciója hidrogénnel (egyenlet, körülmények)	44. $N_2 + 3 H_2 \rightleftharpoons 2 NH_3$, katalizátor, nagy nyomás, mérsékelten magas hőm.		45. $H_2 + Cl_2 = 2 HCl$, UV vagy meggyújtás hatására robbanásszerű reakció
Reakciója vassal (egyenlet)		46. $Fe + S = FeS$	47. $2 Fe + 3 Cl_2 = 2 FeCl_3$

A kénsav és a hidrogén-klorid összehasonlítása

	H ₂ SO ₄	HCl
Halmazállapota (101 kPa, 25 °C):	48. folyadék	49. gáz
Reagál-e tömény oldatával a réz? (Ha igen, akkor a reakcióegyenlet)	50. $\text{Cu} + 2 \text{H}_2\text{SO}_4 = \text{CuSO}_4 + \text{SO}_2 + 2 \text{H}_2\text{O}$	51. nem reagál
Hogyan nevezik és mire használják a tömény oldatának és tömény salétromsavnak megfelelő arányú elegyét?	52. nitráló elegy, aromás vegyületek nitrálása	53. királyvíz, erős oxidálószerként, pl. arany oldására
Híg oldatának reakciója cinkkel:	54. $\text{Zn} + \text{H}_2\text{SO}_4 = \text{ZnSO}_4 + \text{H}_2$	55. $\text{Zn} + 2 \text{HCl} = \text{ZnCl}_2 + \text{H}_2$
Vizes oldatát azonos térfogatú és koncentrációjú (mol/dm ³) NaOH-oldattal elegyítjük. Milyen kémhatású a keletkező oldat?	56. savas	57. semleges

XVII. 5. EGYÉB FELADATOK

Elemek és vegyületek

- 58.** *g)* 1 pont
Erősen exoterm (térfogati kontrakcióval jár együtt). 1 pont
- 59.** *e), f), i)* 3 pont
HCl, SO₂ – nagyobb, NH₃ – kisebb 1 pont
- 60.** *h)* 1 pont
Cu(NO₃)₂ (és NO₂, H₂O) 1 pont
- 61.** *i)* 1 pont
hidrogénkötés 1 pont
- 62.** *c)* 1 pont
 $2 \text{Al} + 6 \text{HCl} = 2 \text{AlCl}_3 + 3 \text{H}_2$ 1 pont
- 63.** *d)* 1 pont
b)-vel reagál robbanásszerűen: 1 pont
 $\text{H}_2 + \text{Cl}_2 = 2 \text{HCl}$ 1 pont
- 64.** pl. *e)* és *i)* 1 pont
 $\text{NH}_3 + \text{HCl} = \text{NH}_4\text{Cl}$ 1 pont
- 17 pont**

Kísérletek ammóniával

65. $2 \text{NH}_4\text{Cl} + \text{CaO} = 2 \text{NH}_3 + \text{CaCl}_2 + \text{H}_2\text{O}$ 2 pont
66. Nyitott szájjal lefelé kell tartani. 1 pont
Az ammónia sűrűsége kisebb, mint a levegőé. 1 pont
67. A folyadék piros lesz 1 pont
az oldat lúgos kémhatása miatt: 1 pont
 $\text{NH}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{NH}_4^+ + \text{OH}^-$. 1 pont
Közben a folyadék felemelkedik a kémcsőben. 1 pont
Ennek oka, hogy az ammónia kitűnően oldódik a vízben, így a folyadék feletti gáztér nyomása csökken, a nagyobb külső nyomás hatására a folyadék benyomul a kémcsőbe. 1 pont
68. Fehér füst keletkezik. 1 pont
 $\text{NH}_3 + \text{HCl} = \text{NH}_4\text{Cl}$ 1 pont
69. Mindegyik sav-bázis reakció. 1 pont
- 12 pont**

Cementipar

70. $\frac{536}{80} = 6,7$ -szeres 1 pont
71. mészkő: CaCO_3 , gipsz: $\text{CaSO}_4 \cdot 2 \text{H}_2\text{O}$ 2 x 1 2 pont
72. Si, O, Al (3 db = 2 pont, 2 db = 1 pont) 2 pont
73. Mindkettőben van mészkő és agyag. 1 pont
A cement kevés gipszet is tartalmaz. 1 pont
74. Savas esőt okoznak. 1 pont
 $\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{H}_2\text{SO}_3$ 1 pont
 $2 \text{NO}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{HNO}_2 + \text{HNO}_3$ (vagy: $2 \text{NO}_2 + \text{H}_2\text{O} + \frac{1}{2} \text{O}_2 = 2 \text{HNO}_3$) 1 pont
75. A mészkő hőbomlásából: 1 pont
 $\text{CaCO}_3 = \text{CaO} + \text{CO}_2$ 1 pont
A szén-dioxid mellett égetett mész (kalcium-oxid) keletkezik. 1 pont
76. $X \cdot (1,05)^{12} = 1,796 X$, vagyis kevesebb mint kétszerese. 2 pont
- 15 pont**

XVII. 6. SZÁMÍTÁSOK

77. – $m(\text{Ca}^{2+}) = 0,33 \text{ dm}^3 \cdot 163 \text{ mg/dm}^3 = 53,79 \text{ mg} \cong 54 \text{ mg}$,
 $m(\text{Mg}^{2+}) = 0,33 \text{ dm}^3 \cdot 62 \text{ mg/dm}^3 = 20,46 \text{ mg} \cong 20 \text{ mg}$. 1 pont
- Forraláskor bekövetkező változások:
 $\text{Ca}(\text{HCO}_3)_2 = \underline{\text{CaCO}_3} + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$ (vagy: $\text{Ca}^{2+} + 2 \text{HCO}_3^- = \underline{\text{CaCO}_3} + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$)
 $\text{Mg}(\text{HCO}_3)_2 = \underline{\text{MgCO}_3} + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$ (vagy: $\text{Mg}^{2+} + 2 \text{HCO}_3^- = \underline{\text{MgCO}_3} + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$) 2 pont
(A helyes oxidációszám-változásokért: 1 pont. A helyes rendezésért: 1 pont.) 2 pont
- $n(\text{Ca}^{2+}) = \frac{53,79 \text{ mg}}{40 \text{ mg/mmol}} = 1,34 \text{ mmol}$ 1 pont
- $n(\text{Mg}^{2+}) = \frac{20,46 \text{ mg}}{24,3 \text{ mg/mmol}} = 0,842 \text{ mmol}$ 1 pont
- $n(\text{HCO}_3^-) = \frac{0,33 \text{ dm}^3 \cdot 820 \text{ mg/dm}^3}{61,0 \text{ mg/mmol}} = 4,436 \text{ mmol}$ 1 pont
- Az egyenletek alapján 4,436 mmol hidrogén-karbonát-ion 2,218 mmol fémionnal léphet reakcióba, nekünk 2,182 mmol fémionunk van, tehát az összes fémion

kicsapódik. 1,34 mmol CaCO₃ és 0,842 mmol MgCO₃ csapódik ki. 2 pont

– A moláris tömeg alapján:

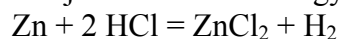
$$m(\text{CaCO}_3) = 1,34 \text{ mmol} \cdot 100 \text{ mg/mmol} = 134 \text{ mg}$$

$$m(\text{MgCO}_3) = 0,842 \text{ mmol} \cdot 84,3 \text{ mg/mmol} = 70,98 \text{ mg}$$

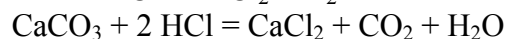
$$m(\text{csapadék}) = 134 \text{ mg} + 70,98 \text{ mg} = 204,98 \text{ mg} \cong \mathbf{0,20 \text{ g}}$$

2 pont
12 pont

78. – A lejátszódó reakciók egyenletei:

1 pont

1 pont

$$- n(\text{Zn}) = \frac{1,00 \text{ g}}{65,4 \text{ g/mol}} = 0,0153 \text{ mol},$$

1 pont

– Az első egyenlet alapján 0,0153 mol H₂ távozott az egyik főzőpohárból. 1 pont

– Ez 0,0306 g-os tömegcsökkenést eredményez. 1 pont

– A másik pohárban a tömegnek:

$$1,00 \text{ g} - 0,0306 \text{ g} = 0,9693 \text{ g-mal kell növekedni.}$$

1 pont

– Ha x g mészkövet tettünk a másik pohárba, akkor:

$$\frac{x}{100} \text{ mol CaCO}_3 \rightarrow \frac{x}{100} \text{ mol CO}_2 \rightarrow \frac{44,0x}{100} \text{ g CO}_2.$$

2 pont

– A második pohárban a tömegnövekedés:

$$x - \frac{44,0x}{100} = 0,9693.$$

1 pont

– A feloldott mészkő tömege a fenti egyenlet megoldása:

$$m(\text{CaCO}_3) = x = \mathbf{1,73 \text{ g}}$$

1 pont
10 pont

79. a) A hevítés előtt: CaO, CaCO₃ 1 pont

A hevítés után: CaO 1 pont

b) CaCO₃ = CaO + CO₂ 1 pont

c) A tömegcsökkenés a távozó szén-dioxid tömegével egyenlő. 1 pont

– A távozott szén-dioxid anyagmennyisége:

$$n(\text{CO}_2) = \frac{2,00 \text{ g} - 1,56 \text{ g}}{44,0 \text{ g/mol}} = 0,0100 \text{ mol}.$$

1 pont

– 0,0100 mol szén-dioxid az egyenlet szerint ugyanennyi mól mészkőből keletkezett. 1 pont

– Az elbomlott mészkő tömege: $m(\text{CaCO}_3) = 0,0100 \text{ mol} \cdot 100 \text{ g/mol} = 1,00 \text{ g}$. 1 pont

– A 2,00 g keverékben 1,00 g, tehát **50,0 tömeg% CaCO₃** és **50,0 tömeg% CaO** volt. 1 pont

$$d) 1,00 \text{ g CaO}: \frac{1,00 \text{ g}}{56,0 \text{ g/mol}} = 0,0179 \text{ mol}.$$

1 pont

– Eredetileg 0,0179 mol CaO és a 0,0100 mol mészkővé alakult 0,0100 mol CaO volt. 1 pont

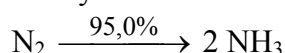
– A mésznek így:

$$\frac{0,0100 \text{ mol}}{0,0179 \text{ mol} + 0,0100 \text{ mol}} \cdot 100\% = \mathbf{35,8\%-a}$$
 karbonátosodott el.

1 pont

11 pont

80. – A folyamatoknak a számításhoz szükséges lényege:

- $\text{NH}_3 \xrightarrow{95,0\%} \text{HNO}_3$
 $\text{NH}_3 + \text{HNO}_3 = \text{NH}_4\text{NO}_3$ (Ezek külön nem pontozandók)
- 1,00 t, azaz 1000 kg pétisó 600 kg ammónium-nitrátot tartalmaz. 1 pont
  - Ennek anyagmennyisége: $n(\text{NH}_4\text{NO}_3) = \frac{600 \text{ kg}}{80,0 \text{ kg/kmol}} = 7,5 \text{ kmol}$ 1 pont
  - Ehhez 7,5 kmol NH_3 és 7,5 kmol HNO_3 szükséges (l. 3. folyamat). 1 pont
  - 7,5 kmol HNO_3 -hoz elvileg 7,5 kmol ammóniára lenne szükség. 1 pont
  - A veszteséget is figyelembe véve: $7,5 \text{ kmol} : 0,950 = 7,895 \text{ kmol}$ NH_3 kell. 1 pont
  - A teljes folyamathoz: $7,5 \text{ kmol} + 7,895 \text{ kmol} = 15,395 \text{ kmol}$ NH_3 szükséges. 1 pont
  - Ehhez $15,395 \text{ kmol} : 2 = 7,698 \text{ kmol}$ N_2 -re lenne elvileg szükséges. 1 pont
  - A veszteséget is beszámítva: $7,698 \text{ kmol} : 0,950 = 8,103 \text{ kmol}$ N_2 kell. 1 pont
  - A szükséges ammónia térfogata: $V = 8,103 \text{ kmol} \cdot 24,5 \text{ m}^3/\text{kmol} \cong \mathbf{199 \text{ m}^3}$. 1 pont
- 1 pont
9 pont

81. a) A reakció:

- $2 \text{H}_2 + \text{O}_2 = 2 \text{H}_2\text{O}$ 1 pont
- Vegyünk pl. 100 g elegyet. Ekkor 50,0 g hidrogén, és ugyanennyi oxigén van az elegyben. Ezek anyagmennyisége:
- $n(\text{H}_2) = \frac{50,0 \text{ g}}{2,00 \text{ g/mol}} = 25,0 \text{ mol}$
- $n(\text{O}_2) = \frac{50,0 \text{ g}}{32,0 \text{ g/mol}} = 1,56 \text{ mol}$ 2 pont
- A hidrogén van feleslegben, mert 1,56 mol oxigénhez csak 3,12 mol hidrogén szükséges. 1 pont
  - Ha az elegyből lecsapódik a víz, akkor a maradék tiszta hidrogén:
 $n' = 25,0 \text{ mol} - 3,12 \text{ mol} = 21,88 \text{ mol}$. 1 pont
  - Ennek tömege: $m' = 21,88 \text{ mol} \cdot 2,00 \text{ g/mol} = 43,76 \text{ g}$,
vagyis az eredeti tömegnek kb. **44 %-a** $\left(\frac{1}{2,285} \text{ része}\right)$ marad meg. 1 pont
- [Megjegyzés: ha 1,00 mol O_2 -ből és így 32,0 g, azaz 16,0 mol H_2 -ből indulunk ki, akkor abból törtekkel számolva: **7/16** a végeredmény.]
- A térfogatarányokhoz elegendő a gázok anyagmennyiségét összehasonlítani: eredetileg volt $25,0 \text{ mol} + 1,56 \text{ mol} = 26,56 \text{ mol}$, a maradék gáz: 21,88 mol. 1 pont
  - A gáz az eredetinek: $\frac{21,88}{26,56} \text{ része}$ $\left(\frac{1}{1,214} \text{ része}\right)$. 1 pont
- b) Az elegy eredeti anyagmennyisége $25,0 \text{ mol} + 1,56 \text{ mol} = 26,56 \text{ mol}$. 1 pont
- Ebből maradt 21,88 mol, ami az eredetinek:
 $\frac{21,88 \text{ mol}}{26,56 \text{ mol}} \cdot 100\% \cong \mathbf{82\%-a}$. 1 pont
- c) A kiáramló gáz meggyulladna. 1 pont
- Indoklás: a megmaradt hidrogén éghető.
- [Elvileg hibás, ha a válasz: "a gyújtópálca meggyullad", mivel ezt biztosan megelőzi a hidrogén meggyulladása.]
- 1 pont
12 pont

82. – Például 100 g tömény sósav 39 g HCl -t és így 61 g vizet tartalmaz. 1 pont
- 61 g víz térfogata 61 cm^3 . 1 pont

– 39 g HCl anyagmennyisége: $n(\text{HCl}) = \frac{39 \text{ g}}{36,5 \text{ g/mol}} = 1,07 \text{ mol}$. 1 pont

– A gáz térfogata: $V(\text{HCl}) = 1,07 \text{ mol} \cdot 24,5 \text{ dm}^3/\text{mol} = 26,2 \text{ dm}^3$. 1 pont

– 26,2 dm³, azaz kb 26 200 cm³ gáz oldható 61 cm³ vízben, vagyis a víz saját térfogatának:

$$\frac{26\,200 \text{ cm}^3}{61 \text{ cm}^3} \cong \mathbf{430\text{-szorosát}} \text{ (} \mathbf{4,3 \cdot 10^2\text{-szorosát)} \text{ képes oldani.} \quad \underline{\quad 2 \text{ pont}}$$

(Megjegyzés: a sósav sűrűsége felesleges adat!) **6 pont**

83. – x g 70,0 tömeg%-os oldatból kiindulva abban $0,700x$ g kénsav van. 1 pont

– A hozzáadott kén-trioxid tömege $(500 - x)$ g. 1 pont

– A kén-trioxid anyagmennyisége: $\frac{500 - x}{80,0}$ mol. 1 pont

– A reakcióegyenlet ($\text{SO}_3 + \text{H}_2\text{O} = \text{H}_2\text{SO}_4$) alapján ugyanennyi mól kénsav keletkezik. 1 pont

– Ennek tömege: $\frac{500 - x}{80,0} \cdot 98,0$ g. 1 pont

– A keletkező oldatban: $500 \text{ g} \cdot 0,98 = 490$ g kénsav van. 1 pont

– A korábbiakban kiszámítottakból:

$$0,700x + \frac{500 - x}{80,0} \cdot 98,0 = 490 \quad 1 \text{ pont}$$

– Ebből: $x = 233,3$, 1 pont

– vagyis **233 g 70,0 tömeg%-os kénsavra** és **267 g kén-trioxidra** van szükség. 1 pont

9 pont

84. a) A keletkezett oldat a tömegmegmaradás elve alapján 500 g. 1 pont

– Benne: $500 \text{ g} \cdot 0,200 = 100 \text{ g NaNO}_3$ van. 1 pont

– A só anyagmennyisége: $\frac{100 \text{ g}}{85,0 \text{ g/mol}} = 1,176 \text{ mol}$. 1 pont

– A reakcióegyenlet ($\text{NaOH} + \text{HNO}_3 = \text{NaNO}_3 + \text{H}_2\text{O}$) alapján 1,176 mol NaOH és 1,176 HNO₃ lépett reakcióba. 1 pont

– A reagált oldott anyagok tömege:

$$m(\text{NaOH}) = 1,176 \text{ mol} \cdot 40,0 \text{ g/mol} = 47,0 \text{ g}, \quad 1 \text{ pont}$$

$$m(\text{HNO}_3) = 1,176 \text{ mol} \cdot 63,0 \text{ g/mol} = 74,1 \text{ g}. \quad 1 \text{ pont}$$

– A kiindulási oldatok összetétele:

$$\frac{47,0 \text{ g}}{200 \text{ g}} \cdot 100\% = \mathbf{23,5 \text{ tömeg\% NaOH}}, \quad 1 \text{ pont}$$

$$\frac{74,1 \text{ g}}{300 \text{ g}} \cdot 100\% = \mathbf{24,7 \text{ tömeg\% HNO}_3}. \quad 1 \text{ pont}$$

b) A függvénytáblázatból kiolvasható az oldatok sűrűsége:

$$23,5 \text{ tömeg\%-os NaOH-oldat} \rightarrow \rho_1 = 1,261 \text{ g/cm}^3,$$

$$27,7 \text{ tömeg\%-os HNO}_3\text{-oldat} \rightarrow \rho_2 = 1,145 \text{ g/cm}^3. \quad 2 \text{ pont}$$

– Ezek segítségével az elegyített oldatok térfogata:

$$V(\text{lúg}) = \frac{200 \text{ g}}{1,261 \text{ g/cm}^3} \cong \mathbf{159 \text{ cm}^3}. \quad 1 \text{ pont}$$

$$V(\text{sav}) = \frac{300 \text{ g}}{1,145 \text{ g/cm}^3} \cong \mathbf{262 \text{ cm}^3}. \quad \underline{\quad 1 \text{ pont}}$$

12 pont

85. – pH = 3,00 → $[H^+] = 1,00 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3$, 1 pont
- A pH sav hatására csökken: $pH' = 1,00 \rightarrow [H^+]' = 1,00 \cdot 10^{-1} \text{ mol/dm}^3$. 1 pont
- A HCl erős sav, így $[H^+] = c(\text{HCl})$. (Illetve ennek alkalmazása a számításban.) 1 pont
- 500 cm^3 pH = 3,00-as oldatban $5,00 \cdot 10^{-4} \text{ mol HCl}$ van. 1 pont
- 500 cm^3 pH = 1,00-es oldatban $5,00 \cdot 10^{-2} \text{ mol HCl}$ van. 1 pont
- Az oldódott gáz: $5,00 \cdot 10^{-2} \text{ mol} - 5,00 \cdot 10^{-4} \text{ mol} = 4,95 \cdot 10^{-2} \text{ mol}$. 1 pont
- A gáz térfogata: $V(\text{HCl}) = 4,95 \cdot 10^{-2} \text{ mol} \cdot 24,5 \text{ dm}^3/\text{mol} = \mathbf{1,21 \text{ dm}^3}$. 1 pont
- Lúg hatására a pH = 5,00 lenne: → $[H^+] = 1,00 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$, 1 pont
- 500 cm^3 oldatban: $5,00 \cdot 10^{-6} \text{ mol H}^+$ maradna. 1 pont
- A H^+ -ionok csökkenése: $5,00 \cdot 10^{-4} \text{ mol} - 5,00 \cdot 10^{-6} \text{ mol} = 4,95 \cdot 10^{-4} \text{ mol}$. 1 pont
- Ehhez a reakcióegyenlet ($H^+ + OH^- = H_2O$) alapján $4,95 \cdot 10^{-4} \text{ mol OH}^-$ kell. 1 pont
- A szükséges NaOH tehát $4,95 \cdot 10^{-4} \text{ mol}$, amelynek tömege:
 $m(\text{NaOH}) = 4,95 \cdot 10^{-4} \text{ mol} \cdot 40,0 \text{ g/mol} = 0,0198 \text{ g} = \mathbf{19,8 \text{ mg}}$. 1 pont
- 12 pont**